

Каднічанська В.М.

Лазько А.А.

ВПЛИВ ОБСЯГІВ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ НА КОНКУРЕНТОЗДАТНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. Проблема капіталізації банківської системи є надзвичайно актуальною для подальшого та динамічного розвитку фінансового сектору України, оскільки відіграє важливе значення для підтримки іміджу кожного банку та для можливості закріплення своїх позицій у конкурентному середовищі.

У статті розглянуті питання щодо визначення основних проблем капіталізації банків України, узагальнений вплив окремих інструментів управління капіталом на економічний стан банку та запропоновані рекомендації щодо розвитку цього напрямку діяльності банків.

Ключові слова: акціонери, банківський капітал, внутрішні та зовнішні джерела, злиття і поглинання, іноземні інвестиції, капіталізація, посткризовий період, прибуток, субординований борг, управління.

Постановка проблеми. Концентрація банківського капіталу та забезпечення необхідних джерел і дієвих механізмів підвищення рівня капіталізації банківської системи є надзвичайно актуальною для подальшого та динамічного розвитку фінансового сектору України. Рівень капіталізації відіграє важливе значення для підтримки іміджу та функціонування кожного банку та для можливості закріплення своїх позицій у конкурентному середовищі. Нажаль, через недостатній рівень менеджменту деякі банки не можуть скористатися підвищенням рівня капіталізації задля зайняття провідних позицій на ринку банківських послуг.

Аналіз останніх досліджень. Актуальність проблематики, пов'язаної з капіталізацією українських банків, підтверджується публікаціями вітчизняних учених-економістів, таких як Криклій А.С., Смовженко Т.С., Слав'юк Р.А., Коваленко В.В., Крухмаль О.В. Проте окремі важливі аспекти управління процесом капіталізації банку ще не знайшли повного і комплексного висвітлення в економічній літературі.

Метою статті є аналіз стану та динаміки капіталізації банків в Україні та у провідних країнах світу у кризовий та посткризовий період, визначення впливу окремих інструментів управління капіталом на економічний стан банку.

Основний зміст. Рівень банківського менеджменту і, передусім, ефективне управління капіталом банку забезпечує його фінансову стабільність та надійність. Розмір власного капіталу є важливим фактором забезпечення надійності функціонування банку і повинен перебувати під контролем органів, що регулюють діяльність комерційних банків. Однією з вимог, яку висуває НБУ до комерційних банків, є підвищення рівня капіталізації, що сприяє зростанню фінансової стабільності і надійності банківської системи України в цілому.

Достатній капітал гарантує збереження коштів клієнтів та вкладників, створює більш широкі можливості для їх використання [8]. Статтею 31 Закону України "Про банки і банківську діяльність" визначено, що мінімальний розмір статутного капіталу на момент реєстрації банків повинен бути не менше 120 млн. грн., тобто запроваджено

єдиний для всіх банків мінімальний розмір [1]. Зазначимо, що до внесення змін до Закону він різнився залежно від масштабів діяльності банку. Ця зміна в Законі свідчить про те, що НБУ робить кроки на підтримку більш стабільного рівня розвитку банківського сектору та спрямована на підвищення рівня капіталізації вітчизняної банківської системи.

У банківській практиці використовуються два методи управління капіталом — управління внутрішніми та зовнішніми джерелами нарощування капіталу. За першим методом основне джерело поповнення капіталу банку — його прибуток. Ефективність формування і використання цього джерела залежить від дивідендної політики банку, її оптимізації. Нарощування капіталу з використанням методу зовнішніх джерел здійснюється за рахунок таких основних фінансових інструментів, як емісія акцій, субординований борг, капіталізація дивідендів та ін. [13].

Одним з таких інструментів підвищення рівня капіталізації може бути залучення ресурсів на фондовому ринку шляхом первинного публічного розміщення акцій. Основними чинниками, що стримують проведення IPO українськими банками, є інформаційна непрозорість і низький ступінь відкритості національної економіки, низький рівень капіталізації, значна вартість таких операцій, законодавчі перешкоди та небажання реальних власників втратити контроль над своєю власністю. Більшість вітчизняних банків не готові вийти на відкритий фондовий ринок через низьку інвестиційну привабливість їх цінних паперів. Український фінансовий сектор порівняно з міжнародним виглядає доволі непривабливо. Відповідно до останнього рейтингу конкурентоспроможності WEF 2009–2010 (розділ “Financial market sophistication”) Україна посідає 106 місце і поступається багатьом країнам із ринками, що розвиваються [5, 7]. Місце України у рейтингу конкурентоспроможності WEF подано у табл. 1.

Таблиця 1

Рейтинг конкурентоспроможності WEF 2009 – 2010

Країна	Місце
Естонія	29
Азербайджан	66
Туреччина	80
Китай	81
Україна	106
Казахстан	111
Росія	119

Нерозвиненість фондового ринку призвела до того, що цінні папери українських банківських установ практично ніде не котируються, хоча за станом на 1 січня 2011 року ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мали 176 банків, у тому числі: 174 банків (99,4% від загальної кількості банків, що мають ліцензію) – акціонерні товариства (з них: 16 банків (9,1%) – відкриті акціонерні товариства, 1 банк (0,6%) – закриті акціонерне товариство, 157 банки (89,7%) – публічні), 1 банк (0,6%) – товариство з обмеженою відповідальністю. Також у стані

ліквідації перебуває 18 банків, з них 17 банків ліквідуються за рішеннями НБУ, 1 – за рішеннями господарських (арбітражних) судів [20].

Стан розміщення акцій українських банків на світових біржах подано у табл. 2.

Таблиця 2

Приватні розміщення та IPO українських банків

Банк	Рік IPO	Активи, Млрд. грн.(2008 р.)	Місце банку за активами у країні (2008 р.)	Обсяг та розміщення
Укрексімбанк	2009	39,36	5	24,9% акцій (Лондонська або Нью-Йоркська біржа)
Укрсоцбанк	2010	42,31	4	20% акцій
«Фінанси та кредит»	2009	16,51	13	25% акцій (Лондонська фондова біржа)
ТАС (холдинг)	2007	4,40	32	-
Укргазбанк	2007	13,99	15	10% акцій
Банк «Південний»	2009	9,52	20	20-25% акцій (Лондонська або Варшавська біржа)

Дієвим засобом збільшення капіталу є залучення коштів на умовах субординованого боргу через розміщення корпоративних облігацій (табл. 3).

Дані наведені в табл. 6 свідчать, що обсяг випуску облігацій банками у 2003—2004 рр. є незначним. Починаючи з 2005 р. посилюється роль цього боргового інструменту в ресурсній політиці банків. Так, обсяг емісії облігацій у 2007 р. у порівнянні з 2006 р. зріс майже в 4 рази. На відміну від минулих років, у 2009 році спостерігалась відсутність зацікавленості з боку комерційних банків та страхових компаній до залучення коштів шляхом випуску боргових зобов'язань. Основними перешкодами емісійної діяльності комерційних банків є: відсутність організованого вторинного фондового ринку, високий рівень ризику вкладання коштів у цінні папери, низький рівень прозорості та відкритості національної економіки.

Таблиця 3

Динаміка обсягів випуску облігацій у 2003—2009 рр. [2]

Випуск облігацій	Роки						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Усього, млн. грн.	4241,86	4 106,59	12748,28	22070,80	44480,51	31346,28	10107,35
Емітовано банками, млн. грн.	329,16	217,93	2564,73	4994,00	18869,37	7115,94	0,00
Питома вага. %	7,75	5,31	20,12	22,63	42,42	22,7	0

Крім зазначених шляхів підвищення капіталізації окремих банків, слід також назвати консолідацію банківського капіталу в результаті злиття та поглинання банків. Це ефективний метод для створення висококапіталізованої банківської системи України, який широко застосовується в економічній практиці зарубіжних країн [13].

Як відомо, успішна діяльність на ринку злиттів і поглинань передбачає не лише добру ділову репутацію, кваліфікацію персоналу й значні фінансові можливості банку, а й потребує взаємодовіри між учасниками. Світовий ринок злиттів і поглинань у 2009 році, за оцінками Організації з економічного співробітництва і розвитку, порівняно з обсягами 2008 року скоротився на 56% і знизився до рівня 1995-го. Обсяг угод становив лише 3.28 трлн. доларів США, причому рекордною виявилася кількість скасованих угод (1309). Водночас у Росії в 2009 році, за даними компанії Ділоджик (Dealogic), кількість угод у фінансовій сфері, де за значної державної підтримки чимало установ “вижило” завдяки Ем енд Ей (M&A) й консолідації банківського сектору, не зменшилась. При цьому головну роль відіграли банки Джей Пі Морган (JPMorgan – 11 угод обсягом 10.47 млрд. доларів США), Газпром-банк (9 угод на 9.34 млрд. доларів) і Бенк оф Емеріка Меріл Лінч (Bank of America Merrill Lynch) – (6 угод на 8.14 млрд. доларів)[10].

В даний момент питання капіталізації українських банків стало особливо актуальним і широко обговорюється вченими і практиками банківської справи. Аналіз основних показників роботи банківської системи свідчить про випередження темпів росту капіталу порівняно з темпами росту ВВП, що є позитивним фактором, однак темпи росту капіталу значно відстають від нормативних, що свідчить про актуальність проблеми капіталізації [11].

Таким чином, необхідно шукати додаткові шляхи збільшення капіталу, наприклад, за рахунок реорганізації банків шляхом їх злиття чи приєднання, створення банківських об'єднань і входження банків до складу промислово-фінансових груп. Такі інтеграційні тенденції є актуальними з огляду на зниження за рахунок цього системного ризику.

Фінансовий успіх злиття або поглинання неабиякою мірою залежить від величини чистого доходу, заявленої банками на осяжну перспективу (10 років). Більшість випадків банківського злиття і поглинань мають негативний короткочасний ефект зниження показника прибутковості на акцію, тому що банк-покупець виплачує акціонерам іншого банку дуже високу надбавку (премію) за злиття, внаслідок чого виникає ефект розмивання доходу на акцію. Питання, яке є важливим як для власників банку, який купують, так і для майбутніх акціонерів — це питання про те, яке розмивання доходу можна вважати значним, а яке цілком переборним.

Злиття і поглинання в банківському секторі — вироблений світовою практикою спосіб відбору ефективних кредитних установ, пристосованих для генерування в конкурентному ринковому середовищі. Об'єднання банківських ресурсів в результаті злиття і поглинань породжує ряд переваг, які дозволяють об'єднаному банку отримати певний економічний ефект. Він виявляється в економії на масштабах, зниженні витрат, збільшенні частки ринку, розширенні продуктового ряду, підвищенні ефективності управління, збільшенні фінансового і операційного важеля. Реалізація цих позитивних ефектів призводить до збільшення чистого прибутку банку і вартості його акцій [9].

Усього за роки активної купівлі вітчизняних банків іноземцями (останні 3 роки) було укладено угод на загальну суму близько 10 млрд. дол. США. За даними НБУ, в країні діє 176 банків, у тому числі 51 банків – з іноземним капіталом. Частка іноземного капіталу в банківській системі, на 01 травня 2010 р. – 34%. У першій десятці – вісім банків з іноземним капіталом. Загальні активи системи збільшилися на 1% до 1012 млрд. грн. Відтік коштів з банків припинився. Більше того, депозити фізичних

осіб збільшилися з початку року на 9, 2% до 229 млрд. грн. і перевищив кризовий рівень на 27 млрд. грн. Банківська система змогла повернути довіру населення, і до національної валюти в тому числі (кошти фіз. осіб у гривні збільшилися на 14%).

Що ж стосується банківської системи Харківської області в останні кілька років показує динаміку розвитку вище середньої по Україні. Харківська область за абсолютними показниками займає 2-4-е місце серед регіонів України. Найбільш стабільними є банки, які є юридичними особами. Такі банки нарощують капітали, є досить рентабельними, у них добра капіталізація, яка відповідає вимогам НБУ. Якість портфеля харківських банків краще середньостатистичного по Україні. Це означає, що проблемних кредитів в харківських банках менше, ніж в інших українських банках. Також треба зазначити, що у Харківській області наявна консолідація банківського капіталу шляхом злиття та поглинання банківських установ. Прикладом цього може стати поглинання “СЕБ банком” “Факторіал-банку”. Група Skandinaviska Enskilda Banken (SEB) є однією з найбільш впливових фінансових організацій Північної Європи, яка обслуговує близько 400 000 корпоративних клієнтів та 5 мільйонів приватних осіб. Станом на 30 липня 2010 року загальні активи Групи становили 2,318 млрд. шведських крон, активи під управлінням 1,328 млрд. шведських крон. У SEB Групі працює приблизно 20 000 осіб. Понад 99% статутного капіталу “СЕБ банку” і “Факторіал-банку” є власністю “SEB”. Слід зазначити, що Національний банк України 2 вересня 2008 р. надав дозвіл на приєднання “Факторіал-банку” до “СЕБ-банку” [16].

Для мінімізації негативних наслідків сучасної світової фінансово-економічної кризи необхідні рішучі й водночас виважені дії урядів і центральних банків. Особливо важливе значення має оптимальний вибір можливих антикризових заходів. Як засвідчує світова практика, їх спектр доволі широкий [3]. Для оздоровлення банківської системи України потрібно вирішити низку дуже складних і затратних завдань. Серед них можна виокремити наступні. Слід обережно і продумано ліквідувати «мертві» банки, щоб при цьому не збурити паніки у суспільстві. Нині близько 20-ти банків або перебувають у стані ліквідації, або в них працює тимчасова адміністрація. Ряд банків не виконує своїх зобов'язань та продовжує затримувати платежі. Це негативно характеризує всю банківську систему і підриває довіру до неї серед громадян. Тому потрібно вжити невідкладних заходів для очищення банківської системи від ненадійних банків. Це — завдання для Національного банку й уряду країни [14].

Також потрібно зняти тему проблемних активів. Слід негайно зупинити дві негативні тенденції: по-перше, покласти край спробам банків розраховуватися депозитами вкладників за борги; по-друге, унеможливити процес конвертування боргів приватних комерційних банків і корпорацій у державний борг. В Україні рятують безнадійні банки, хоч рятувати потрібно їх активи та депозити населення. Необхідно навчитися оптимально поєднувати ринкові механізми та державне регулювання адекватно ситуації, а не за допомогою ручного управління [19]. До того ж, беручи до уваги очікувану пролонгацію боргових зобов'язань, банки нарощують фінансування економіки доволі повільно. Окрім урядів, вирішувати фінансові проблеми банківським установам різних країн допомагають і міжнародні фінансові інституції. Так, Міжнародна фінансова корпорація Ай Еф Сі (IFC), що входить до групи Світового банку, в 2010 році мала спрямувати 100 млн. євро лише на викуп “поганих” активів банків країн ЦСЄ та Росії. Цей проект Ай Еф Сі планує реалізувати спільно з американською компанією Варде Партнерз (Varde Partners), що спеціалізується на роботі з проблемними пасивами й активами, й інвестує в проект до 450 млн. євро. Крім того, корпорація Ай Еф Сі, ЄБРР і компанія Сі Ар Джі Кепітел (CRG Capital) у січні 2010 року вже створили спеціальний фонд для викупу проблемних активів компаній

ЦСЄ. Загалом усі ці та інші заходи сприяли поступовому відновленню надання банками широкого спектра фінансових послуг клієнтам, хоча докризового рівня ще не досягнуто [10].

Проблемні активи виступають головною проблемою більшості українських банків. Велику частину — понад 10% кредитної заборгованості становлять прострочені та безнадійні кредити, які до того ж мають тенденцію до зростання. При досягненні часткою проблемних кредитів більше ніж 25% кредитного портфеля вона стає вкрай загрозливою. Тому для цього необхідно шукати нові шляхи й механізми скорочення цієї заборгованості. До таких заходів можна віднести продаж негативних активів спеціалізованим фінансовим організаціям, продаж і санація ненадійних банків, рекапіталізація банків, створення санаційного банку тощо [6].

Вкрай необхідним є розробка стратегії влади щодо державних банків та посилення їхньої ролі в економіці. тим більше, що в ці банки держава вклала понад 45 мільярдів гривень бюджетних коштів.

Надзвичайно важливим водночас є те, що Україні час вже визначитися з присутністю іноземного капіталу в капіталі банківської системи. Також є необхідність налагодити відповідний контроль за іноземними інвестиціями в Україну. Фінансова криза 2008 року показала, яку серйозну загрозу для вітчизняної економіки та банківської системи становить стихійний і неконтрольований приплив іноземного капіталу у банківський сектор, а також використання цих ресурсів на кредитування чужих економік за рахунок накопичення боргів в Україні, що було одним із факторів розгортання кризи. Таким чином, важливим завданням органів державної влади є визначення міри присутності іноземного капіталу в банківському секторі країни та спрямування його на розвиток реальної економіки.

Якщо брати до уваги міжнародний досвід, то світова економіка поступово виходить із рецесії, причому каталізаторами відродження стали надзвичайні обсяги державного стимулювання у фінансово-кредитній та податково-бюджетній сферах в умовах забезпечення чіткої взаємодії та координації фінансового сектору і підприємств реального сектору.

Також постають значні завдання і перед банківською системою. Потребує докорінних змін і стан банківського менеджменту, особливо в питаннях протидії ризикам. Необхідно підвищити відповідальність власників банків і акціонерів за результати діяльності. Особливо ця проблема є нагальною після кризи, бо криза несе з собою не тільки труднощі. Вона має й позитивні риси [12]. Вона вимагає значного підвищення якості управління банківською справою, особливо в ризик-менеджменті. Банки повинні мати довгострокову стратегію та суворо її дотримуватися.

Стандартизація відносин між банком та клієнтом — закономірний та корисний процес, який збільшує продуктивність праці банківської системи в цілому. Саме тому в Україні необхідно формувати національну банківську систему на вічних, універсальних законах людського буття. У зв'язку з цим формування посткризової моделі економічного розвитку має бути пов'язане, по-перше, з переходом до стриманого лібералізму в поєднанні з поміркованим протекціонізмом, по-друге, з оптимальним поєднанням ринкових механізмів і державного регулювання економіки, яке не слід ототожнювати з державним втручанням, ручним управлінням, методом гасіння пожеж. Нова економічна модель має будуватися на фундаменті об'єктивних економічних законів, стандартів та нормативів.

Однак користь від усіх цих заходів буде лише тоді, коли Україна матиме реальний антикризовий бюджет і буде впроваджено програми антикризових заходів з жорсткої економії, скажімо недопущення необґрунтованих соціальних виплат. Одночасно влада має провадити реальні структурні реформи, забезпечувати стабільність гривні і її

домінування в Україні. Також уряд має добитися того, щоб банки з іноземним капіталом проводили кредитну політику на підтримку реальної української економіки, а не розкручували споживання імпорту [20]. Задля уникнення негативної дії інформаційних шоків необхідно вдосконалити державну інформаційну політику в сфері регулювання загальної тональності інформаційного потоку щодо банківської системи та запровадити попереджувальний інформаційний менеджмент [4].

Висновки. Дослідження управління власним капіталом банків, порядку його формування та проблем капіталізації банківської системи України дало змогу отримати низку висновків та узагальнень, розробити рекомендації науково-теоретичного та прикладного характеру.

Головна мета процесу управління банківським капіталом полягає в залученні та підтримці достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності і створення захисту від ризиків. Величина капіталу визначає обсяги активних операцій банку, розмір депозитної бази, можливості запозичення коштів на фінансових ринках, максимальні розміри кредитів, величину відкритої валютної позиції та ряд інших важливих показників, які істотно впливають на діяльність банку.

Міжнародне співтовариство відреагувало на виклики світової фінансової кризи, зокрема вимоги відносно банківського капіталу, що одержали назву Базель III, стосуються трьох напрямків: зміна структури власного капіталу, введення нових нормативів достатності капіталу, створення буферів капіталу.

Проблеми капіталізації гострішають з приходом у банківську систему України іноземних інвесторів та акціонерів. Вітчизняні банки відчують дедалі більшу потребу в збільшенні обсягів капіталу, тому планування розвитку капітальної бази розглядається як одне з основних завдань менеджменту.

З метою підвищення рівня капіталізації банківської системи потрібно забезпечити реалізацію таких заходів: розробка банками системи заходів щодо залучення нових джерел коштів; створення «госпітального» банку; розробка та запровадження дієвих механізмів консолідації банків і створення банківських холдингів; розроблення банками планів підвищення рівня капіталізації із використанням додаткових джерел залучення коштів як на внутрішніх, так і на зовнішніх фінансових і грошових ринках; залучення банками стратегічних інвесторів, зокрема вітчизняних; оптимізація процесу управління власним капіталом банку на засадах зважених підходів до формування стратегії діяльності банківської установи та ефективного управління ризикам.

Література

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000р., зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Звіт державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2009 рік, Київ 2010. – 83с.
3. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн // Вісник НБУ. – 2009. - № 4. – С. 8 – 19.
4. Заруба Ю. Державне антикризове регулювання у банківському секторі // Вісник НБУ. – 2009. - № 6. – С. 39 – 41.
5. Карчева Г. Основні проблеми розвитку банківської системи України в посткризовий період // Вісник НБУ. – 2010. - № 8. – С. 26 – 32.
6. Коваленко В.В., Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи: Монографія. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 198 с.
7. Корищенко К.Н. К посткризовому розвитку інфраструктури и регулирования финансового рынка // Деньги и кредит. – 2010. – № 4. – С. 42–47.

8. Криклій А.С., Боровікова М.О. Банківський капітал: соціально економічна сутність, склад та призначення // Економіка та держава. – 2009. - № 6. – С. 8 - 9.
9. Криклій А.С. Злиття та поглинання банків: методи оцінки вартості та досвід // Економіка та держава. – 2008. - № 10. – С. 6 – 9.
10. Лютий І., Юрчук О., Фінансово-економічна криза 2008-2010 рр.: деякі чинники і уроки // Вісник НБУ. – 2011. - № 1. – С. 10 – 16.
11. Міщенко В. Проблеми капіталізації та консолідації банківської системи України // Вісник НБУ. – 2008. - № 10. – С. 2 – 7.
12. Прядко В. В., Островська Н. С Кредитний потенціал комерційних банків у період економічної кризи // Фінанси України. - 2009. - № 11. - С. 73 – 77.
13. Сизоненко В., Циганов С. Капіталізація як провідна компонента підвищення конкурентоспроможності банківської системи // Банківська справа. – 2008. - № 6. – С. 3 – 14.
14. Швець Н. Проблемність капіталу банків в умовах світової фінансової кризи // Економіка України. – 2009. - № 12. – С. 35 – 41.
15. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
16. Офіційний сайт SEB банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.seb.ua/pow/wcp/sebua.asp>
17. Райффайзен Банк Інтернаціональ демонструє консолідований прибуток за 9 місяців у розмірі 783 млн. євро [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aval.ua/press/news/?id=50706>
18. Demchak's Blog Банківський сектор України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://demchak.wordpress.com/2010/06/02/банківський-сектор-україни/>
19. Черняк В. Формування посткризової моделі економічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzizvru/2010_2/p2_13.html
20. Інтерв'ю президента Асоціації українських банків Олександра Сугоняка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/297869>

Summary. The problem of capitalization of the banking system is over $\rightarrow$ of course important for the further development and dynamic financial sector of Ukraine as an important value to support the image of each bank and to be able to consolidate their positions in the competitive environment.

The article deals with the problem of determining the basic problems of capitalization of banks of Ukraine, a generalized effect $\rightarrow$ IIR capital management tools for the economic condition of the bank and offered recommendations for the development of this area of activity of banks.

Keywords: shareholders, bank capital, internal and external sources, mergers and acquisitions, foreign investment, capitalization, post-crisis period, profits, subordinated debt, management $\rightarrow$ stration.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2011